

ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΗ. ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙ ΝΑ ΜΗΝ ΓΙΝΕΙ ΠΟΤΕ... (Οκτώβριος 2006)

Συγγραφέας: ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΧΙΖΑΣ

Η ελληνική συμμετοχή στην αρχιτεκτονική έκθεση Μπιενάλε της Βενετίας με τον τίτλο «η διάσπαρτη αστικότητα του Αιγαίου Αρχιπελάγους» φαίνεται να έχει τον «έκκεντρο» χαρακτήρα κάποιων λεπτεπίλεπτων νοημάτων, που είναι καταρχήν προσβάσιμα στους πιο «προχωρημένους». Η θεώρηση του Αιγαίου ως πόλης αποτελεί διεγερτικό στοιχείο για σκέψεις και προβληματισμούς όσον αφορά το περιεχόμενο ενός μελλοντικού ουρμπανισμού -κι αυτό δεν είναι αμελητέο ή επιλήψιμο. Από την άλλη πλευρά όμως δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας ότι αυτή η θεώρηση συνεισφέρει σε ένα είδος «εθισμού» στα φαινόμενα της αστικοποίησης που διαδραματίζονται στο νησιωτικό χώρο.

Η «διάσπαρτη αστικότητα» είναι μια πιο μετριοπαθής και επιφυλακτική έκφραση, σε σχέση με κάποιες άλλες. «Υγρή πόλη» επιγράφει ένα άρθρο του στην Athens Voice (7-13.9.2006) ο Γιώργος Τζιρτζιλιάκης, διερωτώμενος στον υπέρτιτλό του: «Τι είναι τελικά το Αιγαίο; Θάλασσα ή πόλη; Μια έκθεση στη Βενετία μπερδεύει τα πράγματα»... Οι δε Η. Κωνσταντακόπουλος και Λ. Παπαδόπουλος γράφουν στον δικτυακό τόπο eyrhoia.aigaio-net.gr τιτλοφορώντας σχετικό άρθρο τους: «Το Αιγαίο: μια διάσπαρτη πόλη»... Όμως η «διάσπαρτη» πόλη -και όχι μόνο η παραδοσιακή τέτοια, με τις κλασικές λειτουργίες της κεντρικότητας- προϋποθέτει κι αυτή έναν ορισμένο βαθμό χωρικής συγκέντρωσης και συγκοινωνιακής συνοχής των μερών της, με βάση την τεχνολογία και τις δυνατότητες κάθε εποχής. Ενδεχομένως το 2200, όταν τα ταχύπλοα BMW με τα ελικόπτερα και πιθανόν μαζί με συστήματα τηλεμεταφοράς(!) αναλάβουν τη συγκοινωνία διαφόρων νήσων και νησιδίων, θα μπορούσε να γίνει συζήτηση για μια ελληνική Βενετία *sui generis*! Όμως σήμερα τα πράγματα έχουν αλλιώς. Σήμερα το Αιγαίο είναι τόσο πόλη όσο είναι το «σύμπλεγμα» της Αθήνας, με τη Κόρινθο, τη Χαλκίδα και τη Θήβα...

Οι «αρχιτεκτονική αδεία» σκέψεις είναι βέβαια ενδιαφέρουσες, οι δε υπερβολές που εμπεριέχουν μας κάνουν πιο ερευνητικούς και κριτικούς σε σχέση με

παραδοσιακά συστήματα σκέψης. Αν θέλουμε όμως να περιγράψουμε την υφιστάμενη κατάσταση για να προβλέψουμε δια μέσου αυτής της περιγραφής τη δυναμική της, είναι αναπόφευκτο να συναντηθούμε με τα χαρακτηριστικά μιας «άκομψης αστικοποίησης»: Που χειρίζεται τον νησιωτικό χώρο πρωτίστως ως ζώνη αναψυχής, που ευνοεί δομές τουριστικής μονοκαλλιέργειας εις βάρος της πρωτογενούς παραγωγής, που συνθέτει οικιστικούς αχταρμάδες μέσω της μίξης παραδοσιακών και νεωτεριστικών στοιχείων, που απαρτιώνει ή μεταφέρει στη σφαίρα της ανάμνησης τα παλιά, ανεμόδερτα και ανοιχτά στο βλέμμα τοπία.

Παλιότερα^[1] αναφερόμασταν στις κραυγές οργανώσεων και μελετητών του χώρου για τη κατάσταση στο Αιγαίο: Στο «Περιφερειακό Δίκτυο Οικολογικών Οργανώσεων», που κατήγγειλε τον «κατατρεγμό της γραφικότητας», στο ρεπορτάζ της «Ελευθεροτυπίας» της 14.7.01 που αξιοποιούσε την εκ των έδων εμπειρία της αρχιτεκτόνισσας Έλσας Βαγιανού και μιλούσε για το «άλλο», το επιμελώς κρυπτόμενο στις διεθνείς διαφημίσεις Αιγαίο, με τα κτίσματα στην άμμο και τα τιμεντένια εξαμβλώματα, με τις εκκρεμούσες τότε 145 αποφάσεις κατεδάφισης αυθαιρέτων βάσει του προγράμματος Envireg για την προστασία ακρογιαλιών και παραλίων. «Το Αιγαίο που αγαπάμε εξαφανίζεται με γοργούς ρυθμούς. Στη θέση του αναδύεται ένα ατέλειωτο γιαπί, χωρίς αμπέλια, χωρίς αλώνια, χωρίς αδόμητες παραλίες» -σημείωνε το 2005 η Λυδία Καρρά στο περιθώριο μιας κινηματογραφικής δημιουργίας με δική της σκηνοθεσία, της «Φωνής Αιγαίου»^[2].

Δεν θα υποστηρίζαμε φυσικά καμιά εκδοχή ταρρίχευσης του Αιγαίου, με στόχο την παραγωγή μιας παραδοσιακής εικόνας προς πώληση. Από την άλλη πλευρά όμως δεν θα υποστηρίζαμε εκείνο το ρεαλισμό που προσαρμόζεται παθητικά σε ό,τι θεωρεί ως αναπότρεπτο μέλλον ή που αποδέχεται την ενεστώσα κατάσταση ως έχει: Λόγου χάρη τον «Απόλυτο ρεαλισμό» (“Absolute realism”) που ήταν ο τίτλος της παρουσίασης της Ελλάδας στη Μπιενάλε της Βενετίας το 2002, και που είχε χαρακτήρα σαφώς απολογητικό του αθηναϊκού μπάχαλου, βολεύοντας πλήρως το τότε Υπουργείο Πολιτισμού με επικεφαλής τον Ευ. Βενιζέλο... Ή τις εξωραϊστικές και «τουριστοκρατικές» περιγραφές του χώρου από τις οποίες έχουμε κατακλυσθεί το τελευταίο διάστημα, που αποστρέφουν το βλέμμα από ο,τιδήποτε δυσάρεστο και κατακριτέο...

«Η περικύκλωση των νησιών από τη θάλασσα τους χάρισε τη σχέση με τη φύση, χωρίς να απαιτηθεί η διαμεσολάβηση οποιασδήποτε οικολογίζουσας ρητορείας», γράφουν οι

Η. Νικολακόπουλος και Λ. Παπαδόπουλος στο άρθρο που προαναφέραμε. Αναρωτιέμαι τι θέλουν να πουν οι δύο αρχιτέκτονες, δεδομένου ότι τέτοια χαρίσματα δεν χαρίζονται από οποιαδήποτε ρητορεία, αλλά αντίθετα απειλούνται ευθέως από διάφορες πρακτικές. Ή ενίοτε απειλούνται και υπογείως, από ιδεολογικές κατασκευές που προλειαίνουν το έδαφος... Προς το παρόν, εμείς ας κρατήσουμε ότι το Αιγαίο, στο σωτήριο έτος 2006, αποτελεί μια ενότητα με χαλαρότερη συνοχή και από αυτήν μιας «διάσπαρτης πόλης». Το Αιγαίο είναι «μη-πόλη» και μακάρι να μείνει τέτοιο, δηλαδή να μην «προσομοιώσει» την εξέλιξη του αθηναϊκού λεκανοπεδίου. Να μην παραδοθεί ολοκληρωτικά στην εκτατική και διάσπαρτη δόμηση, στην ληστρική κερδοσκοπία και στον αισθητικό σνομπισμό. Να μείνει το Αιγαίο των ποιητών και των ήπιων σχημάτων, να μείνει ο χαρισματικός για τον στοχασμό τόπος, η Ελλάδα που είναι αλλιώςτική από την Ελλάδα που μας πληγώνει...

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «ΕΠΟΧΗ».

[1] Γ. Σχίζα, «Σκοτώνοντας το Αιγαίο σκοτώνουν ένα κομμάτι από τον εαυτό μας», Εποχή 23.9.2001.

[2] *Οικοτοπία*, Ιούλιος 2005, τ. 34, σ. 71.